

Vzpomínky na Jana Sokola

"Jsou lidé, kteří řeknou oblast diskontinuity, místo aby jednoduše řekli díra."

Tak nějak zněla věta, kterou na SOFSEMu poprvé upoutal mou pozornost Jan Sokol, kterého jsem tam potkal poprvé v životě. Ta věta odpovídala jeho jednoduchému, srozumitelnému a přesnému stylu výkladu. Jeho vliv určitě přispěl k tomu, že lidé, kteří chtěli machrovat, to na SOFSEMu neměli lehké.

Už na mém prvním SOFSEMu, když jsem se teprve rozkoukával, na mě udělala dojem skupina takzvaných vúmsáků (pracovníků VÚMS - Výzkumného ústavu matematických strojů). V dalších letech se pro mne stali skupinou, od které jsem se naučil opravdu hodně. Bez nich by pro mne SOFSEM nebyl SOFSEMem. Jasnou nepsanou autoritou mezi nimi byl právě Jan Sokol, člověk ohromující šíří toho, v čem se vyznal.

Vybavují se mi dva momenty, kdy jsem se od něho dozvěděl opravdu důležité věci. První byl rok 1979, kdy jsem pro SOFSEM připravoval panelovou diskusi na téma Profese programátora. Během roku jsem se setkal s několika programátory a k tomu tématu jsem je vyzpovídal. Všechny rozhovory byly zajímavé, ale ten s Honzou Sokolem mě uchvátil jednoduchostí až všedností toho, co říkal, a zároveň obrovským rozhledem.

Druhý byl o 11 let později, když už jsem na SOFSEM přestal jezdit. Stál jsem před důležitým životním rozhodnutím a požádal jsem Honzu Sokola o radu. Domluvili jsme si schůzku v jeho kanceláři v nejvyšším patře budovy parlamentu, byl tehdy místopředsedou Sněmovny národů. Schůzka netrvala příliš dlouho, ale na jejím konci jsem věděl, jak se rozhodnu. Nabídl mi pohled z jiného úhlu, pohled, který jsem potřeboval. Na rozdíl od rozhovorů před 11 lety, o kterých jsem právě mluvil, jsem tolik nevnímал šíří jeho záběru, ale jeho moudrost.

Jan Sokol byl nesmírně moudrý člověk. Tato věta ho podle mého názoru vystihuje natolik, že bude dobře se u ní zdržet. Už proto, že jsme se dostali k místu, odkud můžeme jasněji vidět věci, kterých jsme se v předchozích příspěvcích dotkli.

V současné době se moudrost velmi často zaměňuje za zbabělost. Asi jste se s tím mnohokrát setkali: „Usoudil jsem, že by nebylo moudré mu odporovat“ - a přitom bylo naprosto jasné, že neodporovat mu bylo velmi zlé. Nebo: „Moudřejší bude nabídnout to místo synovi pana ministra.“ Ani zde nejspíš nemluví moudrý člověk, ale zbabělec.

Z tohoto místa můžeme vrhnout pohled na příspěvek 11, v němž jsme si kladli otázku, v čem byla hrozná doba, v níž SOFSEM vznikl. Uvedl jsem drobný komický příklad s vývěskou Společnosti přátel žehu. Ovšem i on ukazoval zbabělost, na které tehdejší režim stál. Byla to právě zbabělost (přesněji řečeno předposranost), která přátele žehu vedla k tomu, aby plakátek vyrobili a vyvěsili. Druhý pohled můžeme vrhnout na příspěvek 22, u něhož závěrečná výzva, abychom se všili do situace Honzy Pavelky v narvaném Paláci kultury, nám poskytla dostatek potravy k přemýšlení právě o masové zbabělosti.

Zde se budeme bavit o skutečné moudrosti. V uplynulých tisíciletích se spousta chytrých a vzdělaných lidí shodla v tom, že k moudrosti patří otevřenost realitě, to znamená poznávání, jak se věci opravdu mají. Nestačí tedy „mít dobrý úmysl“ nebo „myslet to dobře“. Naše zamýšlené jednání musí vycházet ze správného poznání situace, okolností, prostředí. Nezbytným předpokladem je, aby se naše paměť shodovala s pravdou. To není nic jednoduchého, když si všimneme, jak často účelově editujeme obsah své paměti. Vzpomínám si, jak se po skončení vysoké školy jeden z mých spolužáků kdesi ucházel o aspiranturu. Vybrali ho, a on nám v návalu upřímnosti řekl: "Bylo nás

pětadvacet uchazečů, ale jediný jsem měl rudou knížku (stranickou legitimaci), takže nebylo co řešit." O několik let později jsem ho slyšel někomu vyprávět, jak se na aspiranturu dostal, a tehdy už si to pamatoval jinak: všechny ostatní uchazeče prý odborně vysoko převyšoval. Tohle se nám ve větší nebo menší míře stává všem. Začít to dávat do pořádku je úplně první (a možná nejdůležitější) krok vedoucí k otevřenosti realitě.

Možná si někdo vzpomenete, jak vám v tom Honza Sokol pomohl na SOFSEMu. Já tady jen připomenu, jak na sklonku života trávil tisíce hodin na Wikipedii. Můžete to najít v článku o něm https://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Sokol, pro vaše pohodlí sem okopíruji, jak se k tomu sám vyjádřil:

Řadu let jsem investoval tisíce hodin do Wikipedie. Někdo si může myslet, že to je hloupost. Já si myslím, že to hloupost není, že internet začne být k něčemu až ve chvíli, kdy se do něj něco rozumného dá. V té džungli podivných švindlů, pomluv, fake news a takových věcí je docela užitečné zkusit vysekat jakousi cestičku, kde se nemusíte bát, že šlápnete na hada. Tomu jsem věnoval poslední léta velmi mnoho času a nemyslím si, že by byl ztracený.

Nedělal to sám, inicioval vznik projektu Senioři píší Wikipedii.

Blížíme se závěru, proto si dovolím vás požádat, abyste ještě jednou vrhli pohled na příspěvek 11. V jeho závěru jsem vás prosil, abyste promluvili s lidmi, kteří zastávají názor, že na naší době je něco divného. Nevím, jak jste došli daleko. Já jsem získal několik zajímavých podnětů. Jeden sofsemista mi napsal jen lakonické: "Podobně jako tebe, poslední vývoj mě víc než zneklidňuje." Jiní byli specifičtější, mluvili o populismu, útočných aktivistech nejrůznějšího druhu, obavách, do čeho rostou jejich vnoučata. Ale nakonec se z rozhovoru s několika lidmi se začalo vynořovat společné téma. Nejprve hledali slova, mluvili o dříve nebývalé drzosti lhářů, aroganci zla, atd., ale nakonec to směřovalo ke společnému závěru: nesmírně se rozšířil okruh lidí, kteří si zakazují větu "Jak je to doopravdy?"

O pár odstavců výše jsem napsal, že k moudrosti patří poznávání, jak se věci opravdu mají. Domnívám se, že právě o tohle se moudrý Honza Sokol snažil, když se s námi bavil na SOFSEMu, ale i během těch tisíců hodin strávených nad Wikipedií. Snažil se to poznávat sám a snažil se v tom pomoci i nám ostatním.